

САТИРАТА НА СМИРНЕНСКИ

Веска Иванова

Възникнала в годините на общ могъщ подем на революционното движение, в кипежа на остри класови сблъсъци и героични битки за установяване на новото, сатирата на Смирненски отрази революционния устрем на пролетариата, предчувствието за надигащата се революция, възплати народния гняв и омраза към потисничеството и експлоатацията, към всичко реакционно, мракобесническо и отрицателно в живота. Бурните и героични години след Първата световна война са наситени с революционно напрежение и небивал възход на народните маси, с решителна и открита борба за утвърждаване на социалистически идеал. В суровия двубой пролетарският хумор и сатира са мощно и неопенимо оръжие в ръцете на трудовия народ, служат на най-преките и непосредствени задачи на комунистическата партия. През тези години пролетарският хумор и сатира се съсредоточават главно в първия партисен хумористичен орган „Червен смях“ (1919—1923), където се поместват творби с ясен политически смисъл, с рязко поставени социални проблеми, с актуална политическа тематика. Пролетарските писатели творци, вдъхновени от големите събития на епохата, от всепобеждаващия устрем на Червената армия, насищат сатирата с ново съдържание и герои, разработват нови теми и проблеми, повдигнати от революцията и героичната епоха. Те продължават и развиват реалистичните традиции на демократичната революционна сатира, която достига своите художествени висоти в сатиричното творчество на Хр. Смирненски. Самобитен и оригинален творец, той създава сатирични произведения, открояващи се с високите си художествени постижения, с идейно-тематичното си богатство, със силата на изобличението. Възпял величието и красотата на революционния подвиг, разкрил историческата мисия на работническата класа във възторжените си революционни стихотворения, в сатирата той заклежда всичко, което пречи на победния ѝ ход. Революционна непримиримост, борчески патос и действителност, ясна идейна насоченост, точен прицел, изящност на фразата — това са най-характерните черти на зрелите му сатирични творби в стихове и проза.

Още в най-ранното, предреволюционно творчество на Смирненски се забелязват елементи на сатирично изобличение на военновременния живот с неговите тилови герои, продължителни неуредици и спекула. Младият автор насочва стрелите на своя хумор срещу спекулантите и грабителите, макар и да не е прозрял истинските цели на войната и да не критикува нейната същност. Във всекидневната борба на столичани за хляб и жизнено необходими продукти, в блъсканиците по трамваите и опашките той вижда само весело-комичните и забавни случки, които предава духовито и остроумно („Ний сме тилъв ураган“, „Аз на цирк бях“, „Марш на столичани“ и др.). Весел смях и безобиден хумор, жизнелюбие и живо непосредствено чувство блика от тези първи творби. Някои от тях отразяват официалните политически схващания и свидетелствуват за тър-

сенията и колебанията на младия хуморист, неосъзнал все още фалша и лицемерието, цялата поквара и корупция на буржоазната система. Но за изключително кратък период той преодолява безгрижното си отношение към големите въпроси, надраства леката и безсъдържателна поезия. Народът страда от войната, от глада и мизерията, парите се обезценяват, продуктите се продават на баснословни цени. Поетът се вглежда в тежката военновременна действителност и шеговитата му усмивка застива в тъжна гримаса. Във веселия и безгрижен смях проблясва проникновение за истинските виновници за бедственото положение на народа, съзряват протестът и възмущението. Спекулата и незаконното забогатяване по време на войната стават предмет на изобличение в редица социални сатири, като „Великогрешнам гешефтарам“, „Молитвата на един столичанин“, „На търговците“, „Ветре духни“ и др. Безпощадно са изобличени тилловите герои — спекуланти и гешефтари, които той нарича „грабливи гарвани“, „кърлежи“, „безмилостни смукачи на бедния народ“, „сган низка, нечестива“. Своя гняв и презрение към забогателите по време на войната за сметка на народа излива чрез остри, жигосващи изрази:

Крадци, венец ви свивам от коприва,
потаям го в безчестия и срам
и нек краси, сган низка, нечестива,
тъпша от демони, тъпша граблива
челата мръсни вам.

(„На търговците скубачи“)

Сатиричното му жило е насочено към кождерите и спекулантите, превърнали в пари народната кръв, то все повече се заостря, патосът му става гневен и унищожителен.

Обект на сатирично изобличение във фейлетона „Благотворителност“ е лицемерната и фалшива филантропия на корумпираната буржоазия, която по най-различни начини ограбва гладните български войници, които се бият на фронта за нейните интереси. Устройват се безброй представления и спектакли с благотворителна цел за сираците, за войниците на фронта, а парите и от едно дори представление не достигат до предназначението си. В този фейлетон ясно се откроява голямата, обществено-значима тема — заклеимяване фалшивия показан патриотизъм и филантропия, ламтежа към лични облаги на буржоазните дейци, тяхната безчовечност и алчност.

Към темата за фалшивата благотворителност авторът се връща често и по-късно. Показателно е, че в ранната му сатира са засегнати редица теми и мотиви, разработени и в зрелото му творчество. Обект на присмех и духовито разобличение са бюрократията и суеверието, кариеризмът и лакейството, божите служители и църквата, продажните служители. Ето как в няколко реда поетът осмива журналистите за неверните им информации:

— Защо така ме лъжеш, защо така ласкаеш
твореща свой, човече? Или пък ти не знаеш,
на пръсти, че познавам живота ти нечист?

— Простете ме... по навик... аз там бях журналист.

(„Пред праведния съд“)

Все по-ясно проличават голямата наблюдателност и проникателност на младия хуморист, умението му да вижда същественото, актуалното, да го предаде естествено и не принудиено, да създаде комични ситуации — качества, които подсказват възможностите на бъдещия голям майстор на хумора и сатирата.

От най-ранни години Смирненски следи международната политика и от-
правя много стрели срещу водачите на съглашенските сили. В тези първи творби
се чувствава официалното отношение по въпросите на военната политика и
затова обект на изобличение са само военните неприятели на България, но съще-
ственото е, че в тях се проявява характерна черта от творческия облик на поета —
голяма заинтересованост от политическия живот и неговото хумористично и
сатирично пресъздаване. Цяла галерия от образи на политически дейци е из-
ваяна ярко и релефно — изгонени крале, продажни министри и дипломати,
войнолюбци, политически престъпници („Разговор със свети Василия без масраф,
т. е. по безжичния телеграф“, „Скитник Перо“, „Монолог на Джон Бул“ и др.).
В „Епитафии в аванс на съглашенските водачи“ в няколко реда поетът прави
блестяща характеристика на Лойд Джордж, Венизелос, Алберт Белгийски и
други политически дейци:

Лойд Джордж

Борец за кървавий потоп
почива в този хладен гроб
живя, мечта да освободи
света от всякакви народи.

Поанкаре

На вечен сън лежи под тази пръст
тоз, що разпъна Франция на кръст.

Сатиричните стрели са остри, попаденията точни. В стихотворението „Весели
голтаци“, писано още през 1916 г., посветено на трима крале, останали без крал-
ство — Алберт Белгийски, Никита Черногорски и Петър Сръбски, — изобли-
чението има по-широк характер от осмиване враговете във войната. Поетът
вижда тежкото положение на народа и в другите страни и причините за това:

Какво че тласнаха народите свои
за чужди дела и стремежи да мрат?
Какво че в албанските диви усои
постлаха с трупове своя те път?

Какво че войниците им са в неволи,
отдават се в плен или гинат от глад?
Че старци бездомници скитат се голи,
че майки нещастни проклинат ги с яд?!

Много от ранните творби на Смирненски на любовни, чиновнически и про-
доволствени теми, написани в лек, шеговит план, носят характерни черти на
неговия талант — неизчерпаема духовитост и остроумие, оригинална мисъл,
майсторски нарисувани образи, верни наблюдения — качества, така бляскаво
и завладяващо разгърнали се в зрялото му творчество. Едновременно с тях
той създава и сатирични творби, голяма част от които поразяват с дълбочината
на възприятията, с точните си попадения, със силата на изобличението. И най-
ранните сатири на Смирненски свидетелствуват, че той никога не се затваря
в своите лични преживявания, непримирим към обществените недъзи, винаги
атакува всичко античовешко и антинародно. Гневното чувство, социалният
протест, само загатнати в началото, се превръщат в сатирична непримиримост,
в ясно и целенасочено осъждане и разобличение на обществената действителност.
Критичното му отношение към световната и българската действителност
все повече се задълбочава, изобличението става по-директно и целенасочено.

В стихотворението „От великото до смешното“ изразява открито и направо своя гняв, излива цялата си ненавист към виновниците за войната — български и чужди, „разпънали цяло човечество на кръст“. Престъпните властници тръпнат от страх, бягат стремглаво, спасявайки се от народното възмездие. Усетил ди-ханието на Октомври, авторът вече долавя и новите сили, призвани да унищожат стария свят, чува трошенето на окови и вижда новите войници, които се „редят под светли и нови девизи, зовящи за мирна борба“.

От съвсем ясни идейни позиции сатирикът разкрива истинските виновници за националната катастрофа, за глада и народната нищета, разобличава корупцията и продажността на буржоазните управници във фейлетона „Прочес, смърт на въшките“.

— Да господа! Въшките са най-голямата напаст за човечеството и частно за българския народ!... На въшките, само на въшките се дължи днешното положение на България! Мислите, че се шегувам? Ни най-малко! Въшките са виновни за погрома на нашето отечество. Те са единствените, които обявиха войната, те тикнаха народа в касапницата, те го държаха 3 години в окопите, те най-сетне са причината за оттушването на фронта при Добро поле. Пак въшките днес са причината за скандалите в халите, за липсата на всякакви продукти, за повишението на цените така много, те са причината за глада, за мръзнето, за ходенето без подметки и т. н.

Изграден като авторов монолог, във фейлетона открито е изложена позицията на сатирика, под огъня на неговия жлъчен смях са въшките и в раса, и под пагони и с цилиндри. Оценката е ясна и категорична, присъдата унищожителна — „затова смърт на въшките“. Значението на този фейлетон е във въвеждането на обществено-значимата тема — разобличение и отрицание на капиталистическата система.

1919 г. е решителна за идейното и творческото израстване на поета, за класовото му съзряване. В творбите му се забелязва задълбоченост при трактовката на фактите и явленията, правдивост при тяхното отразяване и едновременно с това израстване в художествено отношение. Прозрял социалните неправди и цялата порочност на съществуващия строй, Смирненски създава сатири със силно изобличителен характер, с ясна идейност и революционна насоченост.

В неговото творчество намира пълно, всестранно отражение и осмисляне обществено-политическата действителност у нас с нейната антисоциална, антинародна същност. То е изумително по своето многообразие и идейно-тематично богатство сатирична картина на политическото ежедневие на страната. И за да разберем по-добре, да вникнем в комедийните образи на поета, трябва да почувствуваме политическата атмосфера от онова време, с постоянните борби между буржоазните партии и в самите тях, всички машинации и своеволия на управляващите кръгове. Смирненски следи и добре познава съвременния му политически живот, посещава Народното събрание, следи буржоазната преса, коментира и анализира всички ходове на политическите дейци. Живата му непосредствена връзка с обществения и културния живот на страната е неизчерпаем източник на теми и идеи. Той повдига най-значимото, най-животрепущите въпроси, творчески пресъздава жизнените факти, изразява отношението си към тях.

Удивително богати и разнообразни по форма и тематика са сатиричните му творби — във фейлетони и стихотворения, памфлети и пародии, прегледи на печата, епиграми и афоризми изобличава буржоазните управници, жлътия печат и цензурата, изборните своеволия, полицейщината, международния империализъм и надигащата се българска буржоазия в навечерието на деветоюнския преврат.

От висотата на един нов, политически и естетически идеал той подлага на унищожителен огън политическите и обществените нрави, продажните корумпирани държавници, ненаситната им жажда за власт и богатство.

Дипломати, магистрати,
короновани глави,
кърви, бомби, атентати —
всичко с маска е, уви;
цялата таз пъстра гледка
е една гигантска сметка —
всички тайнствени игри
все за власт са, за пари.

(„Маскарад“)

Сатирикът е безпощаден към това общество, в което лъжецът, спекулантът, крадецът се посрещат с почести редки, където „Без чест ли си? — Прави ти чест“ („На гости у дявола“).

Една от най-характерните особености на сатирата на Смирненски е нейната актуалност и злободневност, широкият обхват на събития и действащи лица. Изградена е почти винаги върху конкретни факти и събития, но отделният факт е само повод да се видят социалните конфликти, да се разкрие дълбокият обществен смисъл на събитията. Изхождайки от конкретните факти, сатирикът търси същественото, основното, синтезира и обобщава, издига злободневните случаи до обществено значимите въпроси. От конкретния исторически материал създава широко сатирично платно на политическия, обществен и културния живот на страната.

Много от героите му са действителни личности, отделни лица, които възплащават определени политически партии и групировки. С ярки багри извайва галерия от сатирични портрети на министри, дипломати, полицаи, духовни лица, царедворци, назовани в повечето случаи с действителните им имена. Нарисувани с тънка наблюдателност и прозорливост, с политически усет, създадените образи са ярки и запомнящи се, жизнено достоверни.

В „Епитафии (или слова надгробни на водачи безподобни)“ Смирненски само в няколко реда очертава най-характерното от политическия и моралния облик на редица буржоазни дейци. Ето как характеризира Тодор Тодоров, водач на българската делегация, която сключва в Париж през 1919 г. катастрофалния за България мирен договор, и Андрей Ляпчев, подписал Солунското примирие, по силата на което много български войници остават заложници:

Теодор Теодоров Сервилний

Патриотизмът жертви иска,

а той бе честен патриот

затуй в Париж с поклони ниски

пожертвува един народ.

Андрея Ляпчев

Над малката могила кръст да не издигат.

Излишен е и глупав всеки кръст над нея!

Безименните черни кръстове му стигат

на пленнишките лагери покрай Егея.

Голямата политическа осведоменост на Смирненски му дава възможност да разкрие точно и правдиво истинския характер и поведение на политическите дейци, да създаде образи, които концентрират в себе си най-същественото и типичното. Широко използва и шаржа, и карикатурата, заостря чертите на отрицателните герои, за да очертае по-релефно вътрешната несъстоятелност на техните действия, противонародния им характер. Често си служи и със само-разобличението на героите, те сами разкриват реакционната си същност.

Аз съм Жеков Николай —
бивш командващ, бивш министър;

В дни на пагубна война
в Кюстендил бях аз на дача —
в тези бурни времена
имах мирната задача —
ученички и вина

Знам, разстрелваха през ден
за случайна грешка дребна,
но защо вините мен?
Дисциплина бе потребна
и покорност в дълг свещен.

(„Аз съм Жеков“)

Почти всички буржоазни политици се появяват в сатирата на Смирненски — народняци, либерали, демократи, цанковисти, широки социалисти, радикали. Осмивайки отделни политически лица, той бичува недъзи на цялата партия. Чийто представители са те. Чрез силата на комическите образи поетът иронизира и жигосва лакейството и цинизма на буржоазните водачи, лицемерието и фалша.

Стоиш и гледаш го: влече шкембе
убиец, а пък е свободен;
последний косъм тихичко скубе
от кървавия гръб народен.

И питаш се, издъно възмутен:
„Какво народно в него има,
когато всеки ден без капка свен
той залька народен взима?“

Та затова народен е човек
у него всичко е народно: —
имотът, златото, креватът мек
и сегрето му даже модно.

Така е характеризиран членът на демагогски наречената „народна партия“ в стихотворението „Нашите партии“.

Естетическото въздействие и действена сила на тези творби се дължи на голямото художествено майсторство на поета, удивителната находчивост и остроумие, мълниеносни удари и оригинални сравнения.

Особено остро и безпощадно сатирикът разобличава широките социалисти заради техния опортюнизъм и предателство спрямо работническата класа. По това време те участвуват в коалиционните кабинети на буржоазията и напълно разкриват своята безпринципност и хамелеонство. Ето как авторът представя действащите лица във фейлетона „Страхливите мускетари или бай Янковия щаб и обединението“ с подзаглавие „Трагична оперета в едно действие с източни танци и западни балети. Музиката — народни мотиви с министерска разработка“: Бай Янко — главен акционер на фалиралата фирма „Общоделие“ — облечен в споделения червеникави панталони и моравя куртка. На лявата му стра-

на — само ножницата от шашка. Сакар Леви — продавач на бензинови запалки „И вака може и така може“. „Дегизирай, както си го знаеш“.

Изключителното остроумие и духовитост на Смирненски, творческото въображение и находчивост му дават възможност да създаде творби с остър комизъм и колоритни герои.

Жлъчно, унищожаващо разобличение съдържа епиграмата, посветена на Кръстьо Пастухов, който като министър на вътрешните работи става известен с полицейските си жестокости и кърваво потушаване на работническите демонстрации.

Сакън! Недей над гроба му плюва!

Заплювките са тук играчки —

той приживе покрит бе с храчки,

но пак не се свенеше от това.

(„Епитафия“)

Широките социалисти са обект на присмех и ирония не само в произведения, посветени изцяло на тях, а и в много други остроты, хапливи сравнения и афоризми, пръснати из цялото творчество на Смирненски: „Все пак, макар небето да се е разплакало като общоделец след избори, аз съм в празнично настроение“ или „Общоделците спечелиха най-много, останаха им бюлетини за още пет избори, ако дотогава техните бюлетини не бъдат купувани от музеите като изчезнали старини.“

Накипялата си ненавист към широките социалисти, които се обявяват срещу младата съветска държава, Смирненски излива в редица остри сатири. Той взима на прицел и всички буржоазни партии, които, обединени от общата си класова омраза и ненавист, яростно атакуват младата съветска република.

Анархистите разправят, общоделците повтарят, демократите го пеят по ноти, а народняците вероятно от възторг са примрели...

Кой говори в същност?

Една душа през много гърла — разноцветната душа на буржоазията.

(„Една душа през много гърла“)

Основна тема в творчеството на писателя е защитата на съветската власт и нейните завоевания, разобличаване руските контрареволуционери и чуждестранните интервенти, техните напразни усилия да унищожат съветската държава. Белогвардейците в България „руски генерали, помещици и всяческая всячина“ са под непрекъснатия огън на неговата сатира. В редица творби той осмива напразните им надежди за власт и царство: „В руската църква свети. Нощно бдение. Старите хиени се молят за „руския народ“. Ех, някой ден най-сетне господ ще ги послуша и ще им даде царство — царство небесное, разбира се“ („Снежна нощ“). Смехът на писателя е унищожителен, когато е насочен срещу клеветите и измислиците на буржоазната преса у нас, която се стреми да заблуди читателите с лъжливите си съобщения за мнимите победи на интервентите:

В буржоазните газети

комунизмът крах търпи —

Киев ето пак зает е

от разбунени тълпи,

а преведено гуй значи

силна им е слабостта,

че с широки крачки крачи

комунизмът по света.

(„Сило слабосиле“)

А в хумореската „Очаква се“ той пише: „В редакцията на в. „Мир“ всеки ден очакват падането на съветите в Русия. Очаква се вечно да очакват.“

В центъра на изобличението на сатирика и в редица други творби е безпринципността и продажността на жълтата преса, клеветите на буржоазните журналисти.

Тъмна рожба на нощта,
в бухалски гнезда роден,
ето плесна сред калта
доблестния вестник „Ден“.

Жълта твар със две глави: —
народняк и прогресист
вестник „Ден“ весден мълви
мъдростта на дух нечист.

(„Вестник „Ден“)

Една от обикнатите форми на изобличение у Смирненски са прегледите на буржоазния печат. Те са изградени предимно върху конкретни текстове, извлечени от пресата. Авторът подбира отправени срещу комунистическата партия и работническата класа материали, за да даде решителен отпор на всички измислици, да разобличи тяхната безпринципност и задкулисна игра. Той винаги реагира на социално значимите факти, подбира най-острите, най-ярките и характерни материали, които умело и остроумно коментира. Често фактите са дребни и незначителни, но те служат на автора да постави големите, значими обществени въпроси. Основен белег при прегледите на печата са актуалността, конкретността и умелото коментиране и анализиране на дадено явление. Жълтата преса дава обилен материал, нейната несъстоятелност е толкова очебийна, че веднага се налага на вниманието на сатирика, който улавя моменти, разкриваща комичните противоречия. Винаги когато дава цитат от пресата, той с няколко думи характеризира остроумно и самия вестник: „тлъстмехия в. „Мир“, „добре угоения с болшевишки ругатни брой на в. „Мир“, „туберкулозния „Народ“, „обезнародения „Народ“, „софийската газета „Ново време“, върху зелена-та боя на която усърдно вече се слага мазен оранжев пласт“ и др. Тези бележки и коментари в повечето случаи не са разгърнати в цялостни творби, но някои от тях, обединени от общата идейна насоченост, последователна авторова мисъл, дълбока и убедителна, имат характер на завършени, самостоятелни творби. Композиционно обединени, с вътрешна организация на фактите, художествено издържани, те са прекрасни сатирични произведения. Голямото майсторство на Смирненски се проявява в подбора на текстовете и фактите, в начина на тяхното тълкуване и осветляване, винаги остроумно и духовито и едновременно с това наситено с публицистична страст.

Револуционна непримиримост, класова насоченост и едновременно с това борчески оптимизъм и устременост в бъдещето, увереност в победата на българския и световния пролетариат са основните белези на сатиричното творчество на Смирненски. Отразил живота в неговото революционно развитие, той изобрази новия герой на епохата — работника, творец на историята, носител на ново съзнание. В сатирата му образът на положителния герой е широко общен, събирателен, уверен в своята сила и мощ: „на сцената стои измъченият, кървав и настръхнал трагик — пролетариатът, ритнал вече суфльорската будка и готов сам, единствен да изиграе последното действие на великата житейска пиеса — действие, съвсем не по вкуса на старите буржоазни естети и критици“ („Хляб и зрелища“).

Жизнерадост и оптимистичен патос лъха от тези творби, непоколебима вяра в силите на народните маси, в тяхната неминуема победа.

Разобличавайки хищническата същност на капитализма, изцяло отричайки буржоазната система, той с увереност и прозорливост сочи историческата им обреченост. На новогодишния пир на „почтените буржоа“ внезапно се появява Бедността. Тя напомня престъпленията на потъналите в разкош, пируващи господа, сочи неизбежния им край.

А стакан подир стакан
дигате и пийте вий,
ничий ум полупиян
не прозира, че налян
е с човешка кръв, уви!

Че на хиляди сърца
вий пирувате с кръвата,
че от бледите лица
на измъчени деца
сте отнели свежестта.

Но пад вашият пир се вий
ужасът на сетен час,
а дванайсет вече бий
и в звъна зловещ се крий
разгрома на вашта власт.

(„Бедняшкия пир на буржоазен пир“)

Постоянен обект на духовито и язвително разобличение е моралният облик и нравствено падение на буржоазията, нейното бездушие и безчовечност. Един от най-колоритните и сатирично заострени образи в прозата на Смирненски е мадам Тодорка „лична столична хайлафна дама“. С привидна сериозност и съчувствие авторът говори за заболяването на любимото ѝ кученце („Надгробно слово“). И тъкмо когато Буби има неврастенична криза, се обесва бай Тричко „стар мършав чиновник, от когото и червените ще се възмутят“, на когото „великодушната и благодетелна“ мадам Тодорка е дала жилище в зимника си. Ироничното съчувствие на автора, солидаризирането му с героинята му дават възможност да разкрие с по-голяма изобличителна сила умствената тъпота и безчовечие на представителката на висшето общество.

— Разбира се, мадам Тодорка изпъди из зимника семейството на бай Тричко. Но бог е над нас и вижда, че всяка друга на нейно място така би направила. Печално е без квартира посред зима, но не е ли триж по-печално, че температурата на Буби се покачи и то откажа да изпие последната си порция мляко?

От позициите на защитник на нейните интереси Смирненски стоварва силата на сарказма и иронията върху паразитния ѝ живот, разкрива несъстоятелността на претенциите ѝ да изглежда великодушна и благодетелна. Образът на мадам Тодорка е нарисован релефно, с характерен външен портрет, с точно доловени типични черти.

Още по-ясно е показан контрастът между истинското поведение на героинята и безполезните ѝ претенции за доброжелателност и благотворителност във фейлетона „На борба с туберкулозата“. Цял ден мадам Тодорка активно участва в „благотворителна акция“ за борба с туберкулозата, а вечерта изгонва от зимника си семейството на разсияния, разбирайки, че е умряло от туберкулоза детето му.

Не по-малко колоритен и сатирично заострен е образът на бай Атанас, изваян с голямо майсторство („Филантроп“). „Пълен, едър, на шията му три дебели бръчки, а благоутробие то му конкурира пластичната фигура на синодален старец. Макар и малко нещо кривоглед — очите му всякога право гледат към народа, сиреч народното винаги му се нрави и щом помогне бог, в огнеупорната му каса се вмъква нещичко от народното.“ В прилив на великодушие „милостивият“ бай Атанас дава на босия и гладен пленник сламената си шапка, захвърлена на тавана, и излегнат на миндера, самодоволно си мисли колко „хубаво е да си роден по душа филантроп“.

Художествено типизиран и обобщен е и образът на Любоедов — символ на господстващата класа („Страшният съд“). Смирненски прави точен психологически анализ на поведението на стария banker, което съдържа реална основа за сатирично разобличаване и гневно осмиване. Любоедов, опръскан с кръвта на хиляди, в ужас трепери от страшния съд на робите и от надигащата се революция.

Мадам Годорка, Любоедов, бай Атанас и др. са ярки, запомнящи се образи, типични представители на буржоазното общество, чиито характерни черти са безчестието, корупцията, нравствената тъпота и падение. Те сами разкриват себе си, тяхното поведение показва цялата нищожност на съществуването им.

Разобличение на буржоазния морал и пошли нрави — това е основната, голяма тема в тези фейлетони. Но едновременно с това в тях зазвуча и болката, породена от тежката съдба на бедния чиновник, на нещастния баща, загубил трето дете от туберкулоза.

Жлъчен и изобличителен, когато бичува пороци и недъзи на съществуващия строй, неговият тон винаги се променя, когато осмива слабости на обикновени хора. В някои от творбите му смехът му е весел и лъчезарен, изпълнен с обич към трудовите хора, изразява тяхната морална сила, утвърждава прекрасното в живота. Смехът му има широк регистър, свеж и жизнерадостен хумор се редувa с жлъчна ирония, добродушна шеговитост и незлобивост се съчетават с жлъчна ирония. В цялото му сатирично творчество има непрекъснато преливане от весел, жизнерадостен смях към гневно, безпощадно изобличение.

Характерна особеност на сатирата на Смирненски е осмислянето на факти и събития, ясно изразени политически тенденции и в творби, които нямат пряк политически характер. В прекрасния поетичен фейлетон „Куртова поляна“, лирично описвайки дивните красоти на Родопите, вълшебните нощи и песните на древния музикант Орфей, авторът неочаквано преминава към остро изобличение: „Магьосник музикант бил Орфей. Разплаквал и вълци и мечки, и глигани. Впрочем глиганите съвсем ги нямало. Аз забравих, че са били из вилите на Чамкория, в Лъджене и пр. на курорт. Или пък пишели уводни статии, настанени в редакцията на в. „Мир“.

Смирненски внимателно следи и международния политически живот и му посвещава редица фейлетони и стихотворни сатири. С остър сарказъм разобличава международния империализъм, фалша и лицемерието на дипломатията, агресивната политика на капиталистическите държави. На завоевателските домогвания на империалистическите сили противопоставя мирната политика на съветската държава. Сатирата „Мосулски петрол в Лозана“ завършва с предупреждението на съветския представител Чичерин:

— Така е, нефта пламва лесно, но твърде мъчно се гаси.

На свиканата във Вашингтон конференция за ограничаване въоръжението Смирненски посвещава сатирата „Вашингтонска конференция“ с мотото „Искаш ли мир, готви се за война“. „Комичен пролог на една трагична драматична поема“, в която участвуват 13 вълхви, 13 неми секретарки, 13 неми разсилни. Сатиричният гняв на поета е предизвикан от противоречието между лицемерните

изявления на американските и европейските империалисти да дарят „мир на света“ и действителните им намерения. Всички говорят за мир, а всеки от тях е със скрито оръжие и когато главният влѣхва приканва да се закълнат в Библията и от нея пада скритият нож — символ на кръв и война. Накрая главният влѣхва прочита резолюция и всички вадят оръжието си:

Обаче никой веч, за да не може
мира световен да тревожи —
решихме разорѣжаването свято
да пазим с меч в ръката. . .

Във фейлетона „Политическа зима“, който не само със заглавието си подчертава несъмнената си връзка с Ботевите традиции, Смирненски рисува с ярки сатирични багри страшната картина на капиталистическия свят след войната, разтърсван от тежка икономическа криза. „Върху смъртния одър на престъпленията си, покрита през глава с одрипавялата многоцветна завивка на национализма и демокрацията, старата буржоазна блудница зъзне и тръпне под мразовития лѣх на своята политическа зима. От изток до запад, от полюс до полюс земята е скована от остър финансов и икономически студ и върху ледовете от замръзнала човешка кръв скъпотията и гладът развихрят своя смъртен валс. . . Зима! Страшна политическа зима, която сковаваше всички жили на земята, всички жизнени сокове. . .“.

От високи идейни позиции Смирненски дава обобщена характеристика на буржоазно-политическата система, на нейната хищническа същност и историческа обреченост, изрича унищожителна присъда над стария свят. Макар че цензурата е окастрила голяма част и от този фейлетон, ясно личи оптимизмът на автора, твърдата му увереност в революционното развитие на народите и победата им над безправията и потисничеството: „Зима, която ще накара човечеството по-скоро да поиска огненото слънце на новата пролет.“

Политическото състояние на света след войната, безработицата, мизерията и гладът ярко и образно са показани в „Задгробен фейлетон“. Смирненски използва фантастиката, за да осветли съвсем реални факти и събития, да разкрие вътрешната несъстоятелност на буржоазния строй. Австрийският войник Карл, убит на фронта, попада в следвоенна Виена. Последниците от войната са такива, че Карл предпочита да се завърне в ада, тихичко се вмѣква, настанява се в един казан и се санишава на дъното, за да не го видят и изпѣдят отново на земята.

Комичният и изобличителен ефект се получава и от оригиналния стиллов похват, от преливането на фантастичното с реалното, от богатата творческа фантазия на автора.

Надарен с голям поетичен талант и творческо въображение, Смирненски майсторски използва специфични средства на сатиричния жанр — неочаквани асоциации и сравнения, иронични намеци, сатирични хрумвания, умела сатирична поанта. Той е превъзходен майстор на мълниеносните удари, художествената хиперболизация, сатиричния подтекст и играта на думи.

Пролетарският поет обхваща най-актуалните жизнени явления и факти, винаги осмислени от голяма идейна, морална или нравствена идея, осветлени от позицията на класата, на която принадлежи бъдещето. Той създава високохудожествени, ненадминати по своята сила и действителност сатирични творби, начертали линията на по-нататъшното развитие на пролетарската сатира.